

КОНЦЕСІЯ – ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Макаренко Є.О.,

*студент кафедри державно-правових дисциплін
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: makarenkoevgenij71@gmail.com*

Розвитку та розквіту національної системи нашої держави сприяє поява нових видів бізнесу. Одним із головних та ключових питань на сьогодні, в процесі ведення бізнесу, є питання провадження господарської діяльності. Для досягнення оптимального балансу інтересів бізнесу та держави, остання встановлює певні режими ведення господарської діяльності та/або встановлює окремий режим регулювання діяльності деяких суб'єктів господарювання. Разом з тим, соціально-економічний механізм господарювання в Україні пов'язаний з глобальними перетвореннями відносин власності. З метою забезпечення національних інтересів, безпеки держави, гарантування прав громадян на достатній життєвий рівень законодавством України визначено ряд об'єктів державної і комунальної власності, які не підлягають приватизації. Підвищити кількісні та якісні показники діяльності таких об'єктів публічної власності в період економічних змін та кризових явищ можна завдяки концесії.

Але законодавство України, яке має регулювати концесійну форму управління об'єктами публічної власності, містить прогалини та колізії, не має чіткої структури, що значною мірою не дозволяє розв'язати вищезазначені економічні проблеми. Зокрема, важливо визначити місце концесійного договору в механізмі господарювання в Україні та відмежувати його від інших видів господарських договорів.

Дослідженням питань концесійної діяльності займалися А. В. Биканова, В. Варнавський, О. І. Вікарчук, О. Григоров, О. Р. Зельдіна та інші. Метою даної роботи є розкриття сутності та значимості концесії як спеціального режиму господарювання, формулювання теоретичних положень, спрямованих на розвиток теорії господарського права, вдосконалення господарського законодавства з питань регулювання концесійних відносин.

Господарський кодекс України (далі – ГК України) у розділі VIII «Спеціальні режими господарювання» визначає такі види спеціальних режимів, як спеціальні (вільні) економічні зони, концесії та інші види спеціальних режимів господарювання. До інших видів спеціальних режимів господарювання, яким присвячена глава 41 розділу VIII ГК України, віднесено, зокрема, такі: виключна (морська) економічна зона України, режим державного кордону, господарське забезпечення Збройних Сил України, режим господарювання в окремих галузях народного господарства, санітарно-захисні та інші особливі охоронні території, території пріоритетного розвитку, режим надзвичайного стану, режим надзвичайної екологічної ситуації, режим воєнного стану [1].

Таким чином, концесія, відповідно до положень ГК України, є спеціальним режимом господарювання, а тому повинна включати в себе всі ознаки останнього.

О.Р. Зельдіна визначає спеціальний режим господарювання як «правовий режим, який встановлює особливий порядок організації та здійснення господарської діяльності на певній території, у певній галузі економіки, що відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством, і вводиться державою з метою забезпечення розумного сполучення публічних і приватних інтересів за допомогою встановлення обмежень та/або заохочень для суб'єктів господарювання» [2, с. 5].

Буквальний переклад англійського слова «concession» означає поступку права власності або правокористування власністю.

Перша згадка у законодавстві України про інститут концесії мала місце у Законі України «Про режим іноземного інвестування», стаття 22 якого передбачала надання іноземним інвесторам права на розробку на освоєння поновлюваних і неоновлюваних природних ресурсів на підставі концесійного договору [3].

На сьогодні, чинний Закон України «Про концесію» від 03 жовтня 2019 року встановлює, що концесія – це форма здійснення державно-приватного партнерства, що передбачає надання концесієдавцем концесіонеру права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об'єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції.

Вищевказаний закон визначає поняття та умови укладення концесійного договору, тобто договору між концесіонером та концесієдавцем, який визначає порядок та умови реалізації проекту, що здійснюється на умовах концесії. Концесійний договір укладається на визначений договором строк, який має становити не менше п'яти років та не більше 50 років, крім строку концесійного договору щодо будівництва та подальшої експлуатації автомобільних доріг, який має становити не менше 10 років [4].

А. В. Биканова висловлює думку, що концесія є одним із швидких і «безболісних» для держави видів залучення інвестицій. Концесія допомагає державі на певний строк передати інвестору (концесіонеру) своє право щодо володіння об'єктом. В свою чергу, концесіонер (за умови підписання концесійного договору і внесення концесійних платежів) користується об'єктом державної або комунальної власності на свій розсуд і отримує від цього прибуток [5, с. 73].

О. І. Вікарчук звертає увагу, що концесійні проекти зовсім не дешеві й дуже ризиковані для приватного бізнесу. Основний принцип їх реалізації полягає в тому, що спочатку приватний партнер створює (модернізує) інфраструктурний об'єкт за свої й залучені ним кошти. І тільки коли цей об'єкт

починають використовувати для надання суспільно значущих послуг, концесіонер починає одержувати відшкодування за внесені ним інвестиції, включаючи прибуток. Підкреслимо, якщо це новостворюваний об'єкт, то до завершення будівництва й здачі об'єкта в експлуатацію приватний партнер (концесіонер) узагалі нічого не одержує ні від держави, ні від майбутніх споживачів його послуг. При цьому для концесійних проектів ризик попиту на послуги, надавані за договором концесії, переважно лежить на концесіонерові. В країнах із низьким плато спроможним попитом населення, до яких належить і Україна, цей ризик дуже високий. Для таких країн, щоб заманити інвестора в інфраструктуру, потрібно думати про зниження ризику попиту на послуги, надавані в рамках проекту державно-приватного партнерства, до прийнятного для бізнесу рівня. Тільки в цьому разі він буде готовий взяти участь у довгострокових інфраструктурних проектах [6].

Необхідно звернути увагу, що Закон України «Про концесію» має і певні недоліки, які, сподіваємось, в найближчому майбутньому зможуть бути вирішені. Варто зазначити, що фізичні особи-підприємці виключені з кола можливих концесіонерів. Закон України «Про концесію» передбачає, що концесіонером може бути лише юридична особа – резидент України [4].

Зауважуємо, що за весь період незалежності в Україні не реалізовано жодного масштабного проекту, де б приватний інвестор вклав свої кошти в розвиток інфраструктурного об'єкта на умовах концесії.

Тому вдосконалення законодавства у вказаних напрямках, усунення виявлених невідповідностей сприятиме активізації концесійних процесів у нашій державі, а також відіграватиме позитивну роль у залученні інвестицій.

Таким чином, концесія – це форма здійснення державно-приватного партнерства. Таке партнерство передбачає наступне: надання права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення); управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об'єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг. При цьому, концесіонер несе ризики: ризик попиту, прибутковості та інші операційні ризики.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18 – 22. Ст. 144.
2. Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «господарське право, господарсько-процесуальне право». Донецьк, 2007. 35 с.
3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 19. Ст. 80.
4. Закон України «Про концесію» від 03.10.2019 р. // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 48. Ст. 325.
5. Биканова А. В. Концесія як спеціальний режим господарювання // Форум права. 2010. № 4, С. 69-74.
6. Вікарчук О. І. Концесія у трансформаційній економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спеціальність 08.01.01. Київ, 2006 р.